

A párbeszéd etikai irányelvei

Egy demokratikus jogállamban természetes, hogy a tudományos közösség határozza meg saját működésének elveit és szabályait. Ez következik a tudomány sajátos értékeiből és művelőinek az emberi méltósághoz, egzisztenciális biztonsághoz és társadalmi megbecsültséghez fűződő alapvető jogaiból és érdekeiből. Mindezek érvényesülése, tiszteletben tartása összefügg a közjóval, és egy jól szervezett, igazságos és hatékonyan működtetett államban végső soron az egész társadalom, az egész ország nyilvánvaló érdeke. A tudományos közösség alapértékeit és a belőlük eredő elveket és szabályokat időről időre meg kell erősíteni, esetenként felül kell vizsgálni, meg kell újítani. Ennek elvégzése a tudományos közösség képviselőinek a feladata. Ez azonban nem maradhat a tudósok belügye, a belső tisztázások eredményét meg kell ismertetni és el kell ismertetni a társadalom tagjaival és a döntéshozókkal.

Egy korszerű, szabadságszerető társadalomban a közösségi szabályozás három forrása a hagyomány, a tudás és a társadalmi konszenzus. A közrend vagy egy közösség belső szabályozása akkor lehet legitim, szilárd és működőképes, ha alapelvei és az ezekből következő erkölcsi és jogi normák is széles körű egyetértéssel nyugszanak. A konszenzus csak párbeszéd során születhet meg, és azon keresztül legitimálható. A párbeszéd alapvető jelentősége, hogy olyan képességre épül, amely a *Homo sapiens* egyedülálló fejlődését biztosította.

E párbeszéd célja az igazság keresése és a közösség építése, előre vitele. Gyakorlati haszna, hogy támogatja a transzparens döntéshozatalt, aminek révén nyugvóponttra juthatnak a közösséget megosztó viták, lefektethetők egy új rendszer alapjai, vagy előkészíthető egy új szabályozás.

A párbeszéd eredményessége akkor biztosítható, ha megfelelő technikával és néhány alapvető szabály következetes betartásával folytatják le. Ezek a szabályok a következők:

1. A megfélemlítés tilalma.
2. A manipulálás (hízalgés, érzékenységekkel való visszaélés, technikai ügyeskedés) tilalma.
3. A megtévesztés (hazugság) kizárása.
4. Az érdekelt felek meghallgatása.
5. Résztvevők véleménynyilvánítási kötelezettsége. (Vélemény, visszatetszés, elvárás kifejtése, el nem hallgatása.)
6. Törekvés minden tényező figyelembevételére. (Nemcsak azokra, amelyek hasznosak vagy rokonszenvesek).
7. Törekvés a kirekesztett, kommunikációjukban gátolt, hátrányos helyzetű feleknek az aktív bevonására.
8. Az eltérő álláspontok feltárása.
9. A teljes közösségre jellemző valamennyi érdemi álláspont megismerése.

A tudományos közösség esetében a 9. pontnál a tudományos kiválóságból következő meritokratikus jelleg figyelembevételére van szükség. A párbeszéd funkciója, hogy a benne részt vevőket és a döntéshozókat segítse a tájékozódásban és a véleményalkotásban. Egy meritokratikus rendszerben különösen fontos, hogy a kisebbségi vélemények is megismerhetők legyenek.

A párbeszéd lehetséges eredményei:

- Konszenzus, ami lehet alapvető egyetértés vagy közösen vállalt kompromisszum.
- Pseudokonszenzus (hamis kompromisszum).
- Lényegi nézeteltérés, disszenzus felfedése.

A konszenzus egyértelmű siker, de a lényegi és tartós nézeteltérés, a disszenzus sem feltétlenül kudarc, hozzásegíthet a helyzet feltárásához és a helyes önismerethez. A kisebbségi véleményeket rögzíteni kell, és lehetőség szerint a továbbiakban figyelembe kell őket venni. A pseudokonszenzus viszont a párbeszéd egyértelmű kudarca, amikor nem sikerül valamennyi féllel elfogadtatni a szabályok követését.

Összeállította: Oberfrank Ferenc

Felhasznált források

Apel, Karl-Otto: Is the Ethics of the Ideal Communication Community a Utopia? In: Benhabib, S – Dallmayr, F. R. (eds): *The Communicative Ethics Controversy*. Cambridge, MA: MIT Press, 1990, 23–59.

Bégin, Luc: L'éthique par consensus. In: Parizeau, Marie-Hélène (ed.): *Hôpital et éthique*. Québec: Presses de l'Université Laval, 1995, 176–189.

Durand, Guy: *Introduction générale à la bioéthique: histoire, concepts et outils*. Montréal: Fides, 2005.

Habermas, Jürgen: *Moral Consciousness and Communicative Action*. Cambridge, MA: MIT Press, 1983.

Malherbe, Jean-François: *Homicide et compassion: L'euthanasie en éthique clinique*. Montréal: Médiaspaul, 1996.